

Θέμα: Συνήγορος του Πολίτη

I

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση χαιρετίζω την έναρξη της λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη, ενός θεσμού από τον οποίο η ελληνική κοινωνία περιμένει πολλά. Μελετώντας τα πρότυπα του Ombudsman, που έχουν καθιερωθεί με επιτυχία στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, η κυβέρνησή μας ανέλαβε την πρωτοβουλία να θεσπίσει για πρώτη φορά στη χώρα μας το Συνήγορο του Πολίτη.

Δημιουργούμε έτσι τις προϋποθέσεις μίας πιά εποικοδομητικής σχέσης του πολίτη με τη διοίκηση. Πιστεύουμε σε αυτήν την προοπτική, γιατί κεντρική θέση στην πολιτική μας έχει ο πολίτης και η προάσπιση των δικαιωμάτων του.

Οι σύγχρονες κοινωνίες δεν είναι δυνατόν να αναπτύξουν τη δυναμική τους, προσκολλημένες σε παρωχημένα γραφειοκρατικά σχήματα που είναι καταπιεστικά για τους πολίτες και αντιπαραγωγικά. Γι' αυτό στο επίκεντρο της προσοχής μας βρίσκεται η καταπολέμηση των παθολογικών φαινομένων της διοίκησης. Μόνον έτσι η Πολιτεία μπορεί να προσβλέπει στην εμπιστοσύνη των πολιτών, εμπιστοσύνη που κρίνεται κάθε μέρα από τη συνεργασία τους με τις δημόσιες υπηρεσίες.

II

Ο Συνήγορος έρχεται να ενισχύσει αυτήν την προσπάθεια. Είναι ο παραστάτης κάθε πολίτη που περιμένει απάντηση από τη διοίκηση στο αίτημά του για την εκπαίδευση, τη στέγαση, την υγεία και την κοινωνική πρόνοια, τη δραστηριοποίηση στην οικονομική ζωή, τη ρύθμιση θεμάτων της προσωπικής του κατάστασης αλλά και γενικά για κάθε άλλο ζήτημα.

Ως σήμερα ο πολίτης απευθύνονταν προς τη διοίκηση με την ελπίδα ότι θα αντιμετώπιζε το αίτημά του με προσοχή, γρήγορα και αποτελεσματικά. Δεν μπορεί όμως να παρακολουθήσει την εξέλιξη της διαδικασίας. Τα αποτελέσματα είναι σε όλους μας γνωστά. Οι πολίτες τα συνειδητοποιούν, όταν στην επαφή τους με κάποια υπηρεσία διαπιστώνουν μεγάλες καθυστερήσεις και βλέπουν ότι το αίτημά τους δεν ικανοποιήθηκε χωρίς να μπορούν να καταλάβουν γιατί.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο καταλογισμός ευθυνών είναι το τελευταίο που τους ενδιαφέρει. Εκείνο που έχει γι' αυτούς σημασία είναι ότι, όταν χρειάσθηκαν τη συνδρομή της διοίκησης, αυτή αποδείχθηκε αναποτελεσματική. Ο πολίτης αισθάνεται ότι δεν απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζει το Σύνταγμα και η ισχύουσα νομοθεσία.

Με το νέο θεσμό αποσκοπούμε λοιπόν στο σεβασμό των

δικαιωμάτων του. Εδώ άλλωστε θα κριθεί η επιτυχία του Συνηγόρου στην πράξη. Γι' αυτό πιστεύουμε ότι η δράση του πρέπει να εμπνέεται από τρεις κυρίως αξίες: την ανεξαρτησία, την κοινωνική ευαισθησία και την αποτελεσματικότητα. Επιτρέψτε μου να αναφερθώ με λίγα λόγια σε αυτές.

III

Η οργάνωση του νέου θεσμού ακολουθεί το σύγχρονο πρότυπο των ανεξάρτητων δημόσιων αρχών. Ο Συνήγορος είναι μάλιστα η πιο προσιτή αρχή στην καθημερινή ζωή, αφού δραστηριοποιείται σε ένα ευρύ φάσμα σχέσεων και δεν περιορίζεται σε ορισμένες μόνο περιοχές της διοίκησης.

Οι ανεξάρτητες αρχές αποτελούν στη χώρα μας σημαντική καινοτομία. Η κοινωνία και η διοίκηση δεν έχουν ακόμη συνηθίσει βέβαια σε θεσμούς που ξεφεύγουν από τα

παραδοσιακά πρότυπα οργάνωσης της Πολιτείας. Θεσμούς, που συγκεντρώνουν ένα μεγάλο μέρος ευθύνης για τη διαχείριση και τον έλεγχο νευραλγικών τομέων της διοίκησης και απολαμβάνουν ευρύτερη νομιμοποίηση. Απολαμβάνουν δε ευρύτερη νομιμοποίηση, όχι μόνο λόγω του κύρους των προσώπων που τους στελεχώνουν αλλά και λόγω των εγγυήσεων ανεξαρτησίας που τα περιβάλλουν.

Παρά τη μικρή τους ιστορία, αρχίζουν σιγά - σιγά να αποδίδουν αποτελέσματα. Οι δυσκολίες που συναντούν κατά καιρούς αντιμετωπίζονται με πνεύμα συνεργασίας από την Κυβέρνηση. Για μας οι ανεξάρτητες αρχές δεν είναι “ξένα σώματα” στη δομή της Πολιτείας. Είναι, αντίθετα, συμπαραστάτες της σε μία μακρόπνοη προσπάθεια επαναπροσδιορισμού του ρόλου της και αποκατάστασης της σχέσης εμπιστοσύνης του πολίτη προς αυτήν.

Ως Κυβέρνηση θα εξακολουθήσουμε λοιπόν να ενισχύουμε

τις ανεξάρτητες αρχές, γιατί οι στόχοι είναι κοινοί: Στην περίπτωση του Συνηγόρου, είναι ιδίως αφενός ο δραστικός περιορισμός των φαινομένων κακοδιοίκησης και αφετέρου η ελαχιστοποίηση των κινδύνων που υπονομεύουν την άσκηση των δικαιωμάτων του πολίτη.

Η πρόταση για την Αναθεώρηση του Συντάγματος που προωθήσαμε στη Βουλή έρχεται άλλωστε να υπογραμμίσει την πολιτική που θα ακολουθήσουμε και στο μέλλον, με την αναγωγή μάλιστα των ανεξάρτητων δημόσιων αρχών σε θεσμούς συνταγματικής περιωπής.

Ο Συνήγορος εντάσσεται σε αυτήν ακριβώς τη φιλοσοφία. Η ανεξάρτητη λειτουργία του, μακριά από τη διαβρωτική επιρροή της γραφειοκρατικής νοοτροπίας, συνοδεύεται από πρόσφορες εγγυήσεις. Πιστεύω όμως ότι η πραγματική ανεξαρτησία του θα κριθεί στην πράξη, όταν θα βρεθεί αντιμέτωπος με τις χρόνιες αγκυλώσεις του διοικητικού μας συστήματος. Εκεί πρέπει να αποδείξει ότι δεν

ταυτίζεται με τις παθογένειές του και καταβάλλει κάθε προσπάθεια για την υπέρβασή τους.

Σταθερή μεριμνά του πρέπει να είναι η ικανοποίηση των δικαιωμάτων του πολίτη και των εννόμων συμφερόντων του. Μόνο με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται άλλωστε η εμπέδωση της ανεξαρτησίας του και η κατοχύρωση του αυξημένου κύρους του στην κοινωνία.

IV

Στη εφαρμογή του θεσμού δεν πρέπει να υποτιμούμε έναν ορατό κίνδυνο. Τη δραστηριοποίηση του Συνηγόρου με υπηρεσιακή τυπικότητα και σχολαστικότητα, χωρίς να παίρνει υπόψη του τις συνέπειες που μπορεί να έχει για τον πολίτη η στάση της διοίκησης. Ο κίνδυνος αυτός θα μπορούσε να οδηγήσει σε μία άλλη εκδοχή “αποστεωμένης” γραφειοκρατείας. Μία εκδοχή, που αποτελεί παραλλαγή του κακού παρελθόντος της διοίκησης και που θα διέψευδε τις προσδοκίες του πολίτη.

Ο Συνήγορος θα είναι από την πρώτη στιγμή της λειτουργίας του αποδέκτης πολλών και διαφορετικών αιτημάτων. Από αυτά θα έχει την ευκαιρία να διαμορφώσει ακριβή εικόνα των χρόνιων κακοδαιμονιών της διοίκησης. Όλα τα αιτήματα δεν είναι φυσικά δυνατόν να αντιμετωπίζονται με την ίδια προτεραιότητα.

Η δυνατότητα του συστήματος να τα συγκρίνει και να τα αξιολογεί και να διαμορφώνει κριτήρια για την επίλυσή τους, θα αναδεικνύει την κοινωνική ευαισθησία που πρέπει να χαρακτηρίζει το θεσμό. Αλλά ο Συνήγορος δεν πρέπει να είναι μόνο διεκπεραιωτής υποθέσεων με κριτήριο το γράμμα του νόμου ή την τυπική νομιμότητα. Η αντίληψή του οφείλει να καθορίζεται από τους στόχους και το πνεύμα του νόμου, από την επιδίωξη ο πολίτης να ασκήσει τα παρεχόμενα δικαιώματα, η πραγματικότητα να ανταποκρίνεται στο σχεδιασμό. Να λειτουργεί ως ουσιαστικός Συνήγορος του Πολίτη.

Η κοινωνική ευαισθησία πρέπει τέλος να εκδηλώνεται και σε άλλη κατεύθυνση. Ο Συνήγορος, αποκτώντας εμπειρίες των διάχυτων δυσλειτουργιών σε όλο το φάσμα της διοίκησης, θα αποτελέσει κρίσιμο πόλο για τη διατύπωση εποικοδομητικών προτάσεων. Προτάσεων, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν δημιουργικά και από το νομοθέτη. ~~Η καθημερινή επαφή του με την πραγματικότητα και τα ζητήματα που απασχολούν τον πολίτη θα εμποδίζει στο μέλλον τον εφησυχασμό της διοίκησης που υποθάλπει η γραφειοκρατική λογική.~~

V

Η κοινωνική ευαισθησία του Συνηγόρου πρέπει να συνδυάζεται με αποτελεσματική δράση. Η ιδέα στην οποία βασίζεται ο θεσμός αποσκοπεί άλλωστε στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της διοίκησης.

Για να ανταποκριθεί στην πρόκληση αυτή, ο Συνήγορος θα μπορούσε να ακολουθήσει δύο ιδίως κατευθύνσεις.

Είναι χρήσιμο να αντλήσει διδάγματα από την εμπειρία άλλων χωρών. Ο Ombudsman είναι, όπως γνωρίζετε, θεσμός με πολύχρονη παράδοση στον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Η σωρευμένη εμπειρία που διαθέτουμε είναι πλούσια. Επιβεβλημένη είναι επίσης η διαρκής ενημέρωση και η περιοδική επιμόρφωση του προσωπικού της αρχής, ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθεί από κοντά τις μεταλλαγές του διοικητικού φαινομένου στο σύγχρονο Κράτος.

Η δεύτερη και κρισιμότερη παράμετρος είναι η καλλιέργεια και εμπέδωση σχέσης συνεργασίας με τη διοίκηση. Σκοπός του Συνηγόρου είναι η αποκατάσταση της διαταραγμένης επικοινωνίας του πολίτη με αυτήν και όχι η στείρα αντιπαράθεση μαζί της. Πρέπει γι' αυτό να διαμορφώσει έγκαιρα κατάλληλους διαύλους επικοινωνίας

και να μην εμφανίζεται ως “αφ’ υψηλού” τιμητής της διοίκησης.

Πολλές φορές οι καθυστερήσεις οφείλονται στην αποσπασματική εικόνα που σχηματίζει η διοίκηση για την υπόθεση που καλείται να αντιμετωπίσει. Ο Συνήγορος πρέπει τότε να τη βοηθήσει με κατάλληλες ενέργειες, ώστε να δει το θέμα σε όλες τις διαστάσεις του και να λειτουργήσει άμεσα και παραγωγικά.

Η διοίκηση αναδιοργανώνεται σήμερα στη βάση ενός μακρόπνοου μεταρρυθμιστικού προγράμματος που θα συμβάλλει στη διαμόρφωση καλύτερου πνεύματος συνεργασίας. Η προσπάθεια του Συνηγόρου να κατανοεί τις δυσκολίες της δεν πρέπει βέβαια να οδηγεί στη συγκάλυψη των “κακώς κειμένων” του κρατικού μηχανισμού εις βάρος του συμφέροντος του πολίτη. Η θέση του πρέπει να είναι πάντοτε και σταθερά κοντά στον πολίτη.

VI

Συνήγορος του Οπλίτη

Η λειτουργία του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη αναμένεται να συμβάλλει στη διαμόρφωση μίας νέας σχέσης Πολίτη και κράτους. Είναι πάντως χρήσιμο να συνεχισθεί ο προβληματισμός μας για τις κατηγορίες εκείνες των πολιτών που δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του. Η βασικότερη και ευχερώς διακριτή κατηγορία είναι εκείνη των οπλιτών (όπως αυτοί ορίζονται στο άρθρο 2 παρ. 1 του ν. 1763/1998).

Στην ελληνική κοινωνία κυριαρχεί η εντύπωση ότι η εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων συνδέεται συχνά με εμφανώς άνιση μεταχείριση των οπλιτών με παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων και έλλειψη διαφάνειας. Ο οπλίτης εμφανίζεται έτσι έκθετος σε ανεξέλεγκτες αποφάσεις και πρακτικές.

Οι διαρκείς προσπάθειες του Υπουργείου Άμυνας να βελτιώσουν την κατάσταση αυτή, κορύφωση των οποίων αποτελεί αναμφίβολα το πρόσφατο νομοσχέδιο για τις μεταθέσεις του Στρατού, αντιμετωπίζουν ορισμένα προβλήματα. Εξάλλου, οι εσωτερικές διαδικασίες προστασίας που προβλέπονται στις Ένοπλες Δυνάμεις συνδέονται στην πράξη με τον κίνδυνο «δυσμενών συνεπειών» και, γι' αυτό, σπανίως αξιοποιούνται από τους οπλίτες.

Ως πρόσφορο μέσο για την αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής πιστεύω, μετά από συνεννόηση με τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Τσοχατζόπουλο, είναι η πλαισίωση του «Συνηγόρου του Πολίτη» με έναν «Βοηθό Συνήγορο» για θέματα οπλιτών. Η αρχή αυτή, απαλλαγμένη από τα ασφυκτικά πλαίσια των Ενόπλων Δυνάμεων (άκαμπτη ιεραρχία, πειθαρχία κ.λ.π.), θα συνέβαλε σημαντικά στην καλύτερη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των οπλιτών.

Ο θεσμός του «Συνηγόρου του Οπλίτη» έχει δοκιμασθεί σε ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη μετά την εισαγωγή του στη Σουηδία (Militieombudsman).

Για τη διαμόρφωση της επιπρόσθετης αυτής ρύθμισης θα υπάρξει πρωτοβουλία του κ. Διαμαντούρου σε συνεργασία με το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. *και στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων*
Τοοχαρς.

VII

Αποτελεί κοινή αίσθηση ότι οι πολίτες μπορεί να αισθάνονται με τον Συνήγορο περισσότερο βέβαιοι για τον σεβασμό και την απόλαυση των δικαιωμάτων τους. Είναι σε όλους γνωστό ότι στη χώρα μας η διοίκηση συγκροτήθηκε μακριά από τις ανάγκες της καθημερινότητας, αδιαφορώντας για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών. Σήμερα προσπαθούμε, με νέες αντιλήψεις και νέους θεσμούς, να αλλάξουμε ριζικά αυτήν την εικόνα, να διαμορφώσουμε μία νέα πραγματικότητα.

Ως Κυβέρνηση είμαστε πεπεισμένοι για την πρωταρχική σημασία αυτού του στόχου. Γι' αυτό, θα υποστηρίξουμε με όλα τα μέσα τις πρωτοβουλίες και τη δράση του Συνηγόρου.

Τα πρόσωπα που στελεχώνουν το νέο θεσμό, καταξιωμένοι επιστήμονες και ενεργοί πολίτες, παρέχουν όλες τις εγγυήσεις για την ανεξάρτητη, αποτελεσματική και κοινωνικά ευαίσθητη λειτουργία του στα πρώτα βήματα της ζωής του. Η θητεία τους είναι κρίσιμη για το μέλλον του, αφού θα σηματοδοτήσει την κοινωνική αποδοχή και την καταξίωσή του.

Ο Συνήγορος και οι βοηθοί του Συνηγόρου αναλαμβάνουν το βάρος της οργάνωσης του θεσμού και της διαμόρφωσης πρακτικών, από τις οποίες θα εξαρτηθεί η αποδοτικότητά του. Θέλω λοιπόν να σας ευχηθώ κάθε επιτυχία στο δύσκολο έργο σας και την επιδίωξη των στόχων σας.